

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 1 września 2020 r.

Pozycja 253

POSTANOWIENIE z dnia 24 czerwca 2020 r. Sygn. akt Ts 41/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Zielonacki,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 24 czerwca 2020 r., skargi konstytucyjnej I.K. o zbadanie zgodności:

art. 394¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.) w zakresie, w jakim „nie daje podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu, zasądzonych po raz pierwszy po rozpatrzeniu skargi kasacyjnej wyrokiem przez Sąd Najwyższy i rozpoznanej w trybie art. 398¹⁶ k.p.c.”, z art. 176 ust. 1, art. 78, art. 45 ust. 1, art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

nadać dalszy bieg skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej, wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 24 lutego 2020 r. (data nadania), I.K. (dalej: skarżąca), reprezentowana przez adwokata ustanowionego pełnomocnikiem z wyboru, zarzuciła niezgodność art. 394¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.) w zakresie, w jakim „nie daje podstaw do zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu, zasądzonych po raz pierwszy po rozpatrzeniu skargi kasacyjnej wyrokiem przez Sąd Najwyższy i rozpoznanej w trybie art. 398¹⁶ k.p.c.”, z art. 176 ust. 1, art. 78, art. 45 ust. 1, art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym:

Wyrokiem z 18 października 2019 r. (sygn. akt [...]) Sąd Najwyższy – Izba Cywilna, na skutek skargi kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w P. z 18 maja 2017 r. (sygn. akt [...]) przez stronę pozwaną:

– w punkcie 1: na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i orzekł co do istoty sprawy, oddalając apelację powodów – w tym skarżącej – od wyroku Sądu Okręgowego w P. z 30 grudnia 2014 r. (sygn. akt [...]);

– w punkcie 2: stwierdził, że koszty postępowania apelacyjnego i kasacyjnego ponosi skarżąca, a szczegółowe ich rozliczenie pozostawił referendarzowi w Sądzie Okręgowym w P.

3. Zdaniem skarżącej art. 394¹ § 1 k.p.c. narusza – wywodzone z art. 176 ust. 1, art. 78, art. 45 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji – prawo do kontroli instancyjnej rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu, wydanego przez Sąd Najwyższy w toku postępowania kasacyjnego.

4. Postanowieniem tymczasowym z 3 czerwca 2020 r. Trybunał Konstytucyjny – na podstawie art. 79 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: uotpTK) – wstrzymał wykonanie punktu 2 wyroku Sądu Najwyższego z 18 października 2019 r. (sygn. akt [...]).

5. Pismem z 9 czerwca 2020 r. Trybunał Konstytucyjny – na podstawie art. 69 ust. 1 w związku z art. 71 ust. 1 uotpTK – zwrócił się do Sądu Najwyższego o udzielenie informacji dotyczącej daty doręczenia pełnomocnikowi skarżącej odpisu wyroku tego Sądu z 18 października 2019 r.

W piśmie z 17 czerwca 2019 r. Przewodniczący II Wydziału Izby Cywilnej Sądu Najwyższego poinformował, że odpis przedmiotowego orzeczenia został doręczony pełnomocnikowi skarżącej 23 stycznia 2020 r.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: uotpTK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom.

2. Przedmiotem zaskarżenia w niniejszej sprawie uczyniono art. 394¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.) w brzmieniu:

„Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”.

3. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego skarga konstytucyjna powinna zostać przyjęta do rozpoznania merytorycznego, gdyż:

– wyrok Sądu Najwyższego z 18 października 2019 r. (sygn. akt [...]) w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania (punkt 2 sentencji) jest niezaskarżalny;

– odpis przedmiotowego orzeczenia został doręczony pełnomocnikowi skarżącej 23 stycznia 2020 r., zaś skarga konstytucyjna została – za pośrednictwem poczty – wniesiona do Trybunału 24 lutego 2020 r., a więc z dochowaniem ustawowego terminu, o którym mowa w art. 77 ust. 1 uotpTK;

- prawidłowo został określony przedmiot kontroli w rozumieniu art. 53 ust. 1 pkt 1 uotpTK;
- wskazano w skardze, które konstytucyjne prawa i wolności oraz w jaki sposób – zdaniem skarżącej – zostały naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 uotpTK);
- uzasadniono sformułowany przez skarżącą zarzut (art. 53 ust. 1 pkt 3 uotpTK);
- sformułowany zarzut niekonstytucyjności nie jest oczywiście bezzasadny w rozumieniu art. 61 ust. 4 pkt 3 uotpTK.

4. Należy zauważyć, że w dotychczasowym orzecznictwie utrwalił się pogląd prawny, wedle którego, gdy przedmiotem skargi konstytucyjnej jest przepis nieprzewidujący w danym przypadku środka odwoławczego, należy mimo to wnieść środek zaskarżenia, aby uzyskać rozstrzygnięcie o jego odrzuceniu (pozostawieniu bez rozpoznania), wydane w oparciu o normę prawną, która wyłącza możliwość zaskarżenia orzeczenia (zob. m.in. postanowienia TK z: 21 czerwca 2010 r., sygn. Ts 243/09, OTK ZU nr 6/B/2010, poz. 454; 11 grudnia 2015 r., sygn. Ts 253/15, OTK ZU B/2016, poz. 378; 2 lutego 2016 r., sygn. Ts 184/15, OTK ZU B/2016, poz. 159 oraz 5 kwietnia 2017 r., sygn. Ts 222/16, OTK ZU B/2017, poz. 81). Co istotne stanowisko to zostało zaaprobowane w postanowieniu pełnego składu TK z 10 marca 2015 r. o sygn. SK 65/13 (OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 35), a tym samym – co do zasady – było i jest wiążące dla innych składów Trybunału stosownie do – obowiązujących kolejno – art. 25 ust. 1 pkt 1 lit. e *in fine* ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.), pierwotnego brzmienia art. 44 ust. 1 pkt 1 lit. e ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064, ze zm.), art. 26 ust. 1 pkt 1 lit. f *in fine* ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157) oraz art. 37 ust. 1 pkt 1 lit. e *in fine* uotpTK.

Trybunał w obecnym składzie uznaje, że przedstawione wyżej stanowisko wymaga weryfikacji. Zgodnie bowiem z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji.

Nie ma wątpliwości, że pomiędzy zaskarżonym przepisem a orzeczeniem wydanym w sprawie skarżącego oraz konstytucyjnym prawem lub wolnością muszą zachodzić następujące zależności:

- po pierwsze – zaskarżony przepis stanowił podstawę prawną ostatecznego orzeczenia, z wydaniem którego skarżący wiąże naruszenie przysługujących mu konstytucyjnych praw lub wolności;
- po drugie – przyczyna zarzucanego naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności tkwi w treści zaskarżonego przepisu;
- po trzecie – warunkiem koniecznym merytorycznego rozpoznania skargi jest uzyskanie przez skarżącego orzeczenia, którego podstawę stanowił zaskarżony przepis.

Niemniej jednak powyższe kryteria wymagają pewnych modyfikacji, gdy – jak w niniejszej sprawie – zaskarżony przepis wyklucza wprost albo nie przewiduje (pomija) wniesienie środka odwoławczego, czyniąc ten środek odwoławczy oczywiście niedopuszczalnym.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Najwyższy w punkcie 2 wyroku z 18 października 2019 r. (sygn. akt [...]) stwierdził, że koszty postępowania apelacyjnego i kasacyjnego ponosi skarżąca, a szczegółowe ich rozliczenie pozostawił referendarzowi w Sądzie Okręgowym w P. Skarżąca nie wniosła zażalenia na to postanowienie, a zatem nie uzyskała orzeczenia wydanego na podstawie zakwestionowanego art. 394¹ § 1 k.p.c. Powyższe ustalenia nie budzą żadnych wątpliwości. Niemniej jednak Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że art. 79 ust. 1 Konstytucji nie wymaga, aby skarżący uzyskał „ostateczne orzeczenie” wydane przez sąd lub organ administracji publicznej, lecz by sąd lub organ administracji publicznej „orzekł osta-

tecznie” o prawach lub wolnościach skarżącego określonych w Konstytucji. Ustalenie, czy sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o konstytucyjnych prawach (obowiązках) lub wolnościach skarżącego, następuje na podstawie odnośnych ustawowych przepisów proceduralnych.

Zaskarżony art. 394¹ § 1 k.p.c. nie stanowił – co oczywiste – podstawy normatywnej dla punktu 2 wyroku Sądu Najwyższego z 18 października 2019 r., od którego wywiedziono rozpatrywaną skargę konstytucyjną, jednakże przepis ten bezpośrednio oddziałuje na sytuację procesową skarżącej w sprawie o sygn. akt [...]. Świadczą o tym następujące okoliczności:

– po pierwsze – zgodnie z art. 394¹ k.p.c. do Sądu Najwyższego zażalenie przysługuje wyłącznie na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (§ 1), a także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (§ 2);

– po drugie – Sąd Najwyższy stwierdził, że koszty postępowania apelacyjnego i kasacyjnego ponosi skarżąca, a zatem ostatecznie rozstrzygnął o położeniu prawnym skarżącej odnośnie do odpowiedzialności majątkowej za wynik procesu.

Podsumowując, w ocenie Trybunału w obecnym składzie wymaganie od skarżącej, aby uruchamiała nieprzewidziane w ustawie procesowej postępowanie odwoławcze, byłoby wyrazem nadmiernego formalizmu, sprzecznego z celem skargi konstytucyjnej, którym jest ochrona praw jednostki.

Z tych względów – na podstawie art. 61 ust. 2 uotpTK – postanowiono jak w sentencji.